

De talán délutáni álmomban történt velem valami. Egyszerre fájni kezdett a szívem. Miért? Mert a Madách Kamara ócska kis öltözőjében most Timár Béla az úr.

Nem találtam itt otthonra.

November 23. Vasárnap

Körbejártuk a Balatont. A vízen sűrű, kemény tajték, amely nem foszlik szét. Jimmy hátul aludt. Hendrikje rosszul érezte magát, át kellett vennem a kormányt.

Este a tévében kívánságműsor, Neményi Lili is előad. Ilyenek voltak a színésznők. A múlt megkopott. A jövő nem érdemli meg, hogy rá szavazzunk.

Szép és örömteli ölelésünk után Hendrikje odaadó. Én meg visszatérek a világomba. Nagyon megszerettem Hendrikjét. Az vagyok még, aki vagyok? Vagy éppen most vagyok az?

November 27. Csütörtök

Balázs Samu lép hozzám a rádiófolyosón, hogy üdvözljön. A jelenet csaknem ünneplés, fel kell állnom a mély fotelból. Száját mozgatva töpreng, aztán halkán, bizalmasan, csaknem összeesküvő módjára, jelezve, hogy külön állunk a körülöttünk röhögő szakmámtól, azt mondja: – Őszintén sajnálom, hogy már nem vagyunk ugyanabban a városban színesek. Tragikus lépés volt, de nagyon bátor. – És megrázza a kezem.

Különben már ő is azok közé tartozik (mint Kiss Feri), akiknek az ügyelő ujjal mutatja, hol a végszó, akiket gyengéden a hátukra fektetett tenyérrel nyomnak közelebb a mikrofonhoz, tehát a vének közé, akikről nem tudni pontosan, hogy már szenilisek-e vagy csak süketek, vagy éppen már nincs kedvük odafigyelni a földi hívságokra.

Erdély. Az első rész igazán jó. Aztán csak néhány zseniális részlet. A magyar problematika: házasság és haza. Mégis kell belőle időnként fogyasztanom.

Tandori Dezső

IFJ. BUFFENBACH-RYBENKO

„Élő halottak se pénzen, se tehetségen” – áthúzva mellette: „tehetésen”, hát nem tudom – „nem lehetünk”. Így Gerstey. Nem tudom, mondom, miért ilyen furcsa vonzattal fogalmazott; igaz, levelében-beszámolójában ez a passzus eleve töredék.

Magammal vittem a minap Bécsbe egy félfüzetnyi feljegyzésem, Gerstey (Gráf Jancsi, Gerstey-Gráf, ahogy mind többször nevezem őt magamban) „maga” így nem jött, nem mertem volna kockáztatni az eredeti kéziratok elvesztését (meglétét; ez is furcsa). Fogalmazni – *maga* ez furcsa dolog, következtethetne most valaki.

„Nincs bűz stb.”, írta még Gerstey az „élőhalottas” feljegyzés alá, lefelé mutató nyíllal. Szép vékony fekete tollal írt.

Valahogy erről az egészről nekem ez jutott az eszembe: egy régi, végül kidolgozatlanul maradt „keleties” (koanszerű) vicc, hogy szintén vékony fekete tollal készült próbálkozásom:

Kiirtottam, ahogy.
Nincs többé az „ami”.
Ahogy kiirtottam,
Lettem az az, „ami”.

Vagyis hát, ha jól érzek rá, Gerstey sem akart mást mondani: *élő halott* (de ez gyakorlatilag behelyettesíthető valami hasonló jellegű állapotmeghatározással, gondolom én; például, hogy „abszolút”, „világon kívüli”, „rádőbbszentő” stb.) *nem lehetsz külsőleges eszközök segítségével.*

Bécsben aztán édes semmit nem foglalkoztam sem saját feljegyzéseimmel, sem Gráf Jancsi – pár kimásolt – szövegtöredékével. Újra: vicc, hogy – ha úgy akarjuk – magam is a leginkább *élő halott* voltam, vagy, ha tréfálkozni akarnék, a *leginkább élő* halott.

Ugye, nehéz dolog az írásos fogalmazás, jobb az élő szó, vagy, hallom a gúnyolódást, az élőhalott szó. Ha egybe-, ha különírva, netán – és erről megint az a vízjel úszik át az egészen, mint hunyt szemnek azok a bizonyos ábrák, buborékok – egybemondva, különmondva, nekem hirtelen élővé lett, hogy Gerstey-Gráf Jancsi most már lassan úgy tényleg jó ideje halott. Mivel még most se tudom (nem kérdeztem meg sógor-nőjétől, Gráf Ivánnétól, sem újabb „anyagért” nem látogattam el hozzájuk), hogyan halt meg, vagyis hogy miként vetett véget életének (62 évesen, ha jól mondom, közel 62 évesen), van az egészben valami kísérteties: konkrétan érzem át valódi halottságát, feljegyzései szerint viszont eközben halálos komolyan játszom „a kottát”, tessék, ha Gráf Jancsi azt óhajta, töprengjek az ő élő halottságáról, hát töprengök, sőt, több. Vízjel! (Remélem, nem vízbe fojtotta magát. Bár ez aztán végleg furcsa megjegyzés.)

*

Jól belekeveredtem, én, Tandori Dezső (Gráf megszólítása szerint is gyakran „Tédé”), és akkor miért ne. A múltkor (*A trubedli* című írás lapjain) kivívtam a nem mindenben indokolatlan megállapítást: „...azért Ottlik vízjele (!) benne van ebben itt nálad”. Hát jó, miért ne lenne, sőt. Mi több, a vízjel *átlopakodott* hozzám (a fentebbiekbe, ugye). Lényeg az, hogy jól belekeveredtem. Lássuk először mégis Bécsot.

Mondom valakinek a minap: „El van az intézve, azzal, hogy nincs hogyan *oda*.” Értsd: Bécs, Párizs, London, akármi hely lehetetlenné vált számomra (vagy hát nagyon is, túlságosan is „lehető”, mert csak lehunyom a szemem, aztán máris ott vagyok, ahol akarok, ezeken a helyeken, elindulok... és közben itthon ücsörgök, vagy csak a kocsmába villamosozom el borért, írom ezt), lehetetlenné vált, elméleti kérdéssé, hogy „ott legyek” bárhol, idegenben, mert *teljességgel kizárt*, hogy *bármilyen közlekedési eszközzel* oda eljussak. Vonat: evidensen abszurdum, hogy kitaxizsam stb. a pályaudvarra, abszurdum a pályaudvar, a szerelvény – hogy én annak egy fülkéjébe beülök, betegesen olyasmint kezdek csinálni, amit különben nem tennék: rövidital, cigaretta, hogy kibírjam az alig háromórányi utat –, aztán így tovább, „Bécs” (Graz, Linz etc.). Ám, mondom valakinek a minap, tovább: a repülőgép aztán ennyire se jön számításba. És kezdtem volna sorolni; a kötelező szertartások: várás a reptéren, „besorolás”, várás érkezéskor, bemetrózás stb. a városba, hol épp hogyan, föld alatt, felett... mire csaknem elájultam, az illető, mélyen érteni látszó, nálam fiatalabb jó barátom, azt mondja: „Nem szeretsz repülni?”

Ehhez nem fűzök semmit. Legyen a legjobban értelmezve, akkor már mégis.

Ellenben arra jöttem rá, miután ezeket a „kérdéseimet” már, érzésem szerint, csaknem betegesen sokat taglaltam mindenkivel, hogy ingerültségem „vízjele” csak foko-

zódhatna, ha kifogásba ütköznék, igen, ha valaki a „másik lehetőséget” kezdené védeni, netán relativizálná állapotom véglegességét, döntésnek tekintené, olyasminek, ami „pénzen és tehetésen” múlik... hagyjuk, hagyom. Hagytam az önmagyarázó kísérleteket, és – több mint féléves habozás után – nekifogtam most már tényleg ennek. Ifjabb Buffenbach-Rybenko (Gerstey néha „Ribenkó”-nak írja a nevet, ez nyilvánvaló tévedés; szerepe nincs) és Gerstey-Gráf Jancsi történetének. Azaz bocsánat, itt nem szabad „Jancsi”-t írnom. Szóval hát előkotortam a Bécsben készített, többször is hiábavalóan oda hurcolt matériát (elég sokszor voltam Bécsben mostanság, a nagy író, Heimto von Doderer „lépcsőjénél” – Strudlhofstiege – laktam; Ottlik 1965-ben ismerte meg Doderert, egy bécsi irodalmi konferencián, rajongva beszélt aztán a nála közel tizenkét évvel idősebb, nagy íróról, tényleg egymáshoz illettek, de ez nem tartozik ide; Doderer 1966-ban halott volt; magam a 80-as évek végén lefordítottam a „lépcső-regényt”, meg is jelent azóta, majd 1989 nyarán, már tudva róla, mi az, hogy „Strudlhofstiege”, életemben először, 50 éves múltam, kijutottam én is Bécsbe; Ottliknak, éjszakai telefonok során, meséltem róla ezt-azt, s ő, Ottlik, 1990-ben, épp tíz éve, „úgy halt meg”, hogy tudhatta – ha érdekelte még, és biztos érdekelte, miért ne –, nagy barátjának egyik műve az ő egyik ifjabb, bár jócskán öregedő barátja által, ez volnék én, átfordul magyarra), igen, elővettem a hurcolászott feljegyzéseket, s ahogy Totyi verebem, utolsó élő madaram, nagy, tehetéssel, pénzzel meg nem vásárolható, örült „kapcsolatom” (kapcsolatszemélyem, barátom, földöntúlim-innenim) a karomon ül, írni kezdtem, írok, itt tartok.

*

„Jobb, ha *mélysegesen nem értek egyet veledet* mond, és ért, nagyon is ért, jobb, mint ha tisztel, érteni próbál. Mire jutok azzal”, olvasom Gerstey-Gráf további feljegyzéseinek egyikét. Nem volt könnyű lélek a János, hát azzal nem lehetne megvádolni holttában sem.

Vagy: „Jobb volt, ahogy... (érdektelen, TD., miféle helyet említ, ott)... balfácánnak néztek a menők. Tudhatták magukról, hányszor *ráverték* (ráfáztak stb. TD) már ők is, másra (más srófra pl. TD) járt az agyuk, hülyének néztek, de elfogadták, tudták, honét, miért vagyok ilyen. Megvan a rendszerem. Ifj. B.-R. (Buffenbach-Rybenko, sokszor »Ribkó«-nak is említi Gerstey, helyesen, illetve tényszerűen) dolgában semmiféle rendszerem nem alakult ki, de erről másutt.” Erről a *másuttról* akarok írni. El is kezdem. (Annak leszögezésével, még egyszer, hogy az „oda” – az út – lehetetlensége révén lehetetlenné tettem azt is, hogy „ott”, vagyis hogy ott *legyek* bárhol másutt, mint „itt”, ahol persze – Budapesten – szintén halálosan csak vonszolom magam. Utoljára állítom, nem pénzen, nem tehetésen vettem ezt az állapotomat, és semmiféle rossz lelkiismeret „büntetésének” sem tekintem. Van. És ez a legtöbb, ami lehet. A legtöbb, ami csak lehet, ez: valami „csak” úgy van. Így van.

Jó, leugrom borért. Totyit keserves lesz visszazárni a kalitkába. Nem fog menni. Rácsukom „szobája” ajtaját. Aztán rohanok vissza.

Ma kellett nekiülni ennek. Alig várom, hogy a történetet elmondjam. „Történetet”? Gerstey maga sem dolgozta ki, lásd fogalma sem volt, miféle „rendszer” volt ez, furcsa és elég rémes kapcsolata ifjabb Buffenbach-Rybenko Szvetlárral.

*

„Adom a szokásos osztálynévsort.” Ez Gertsey. Parányi magyarázat: mivel itt egy *korábbi* feljegyzéséről van szó (Gersteyéről), Olvasóm logikai hibát sejtethet; főleg, hogy a múltkor kissé túlfontoskodva, szerencsétlenül utaltam „korábbi dolgokra”; itt, mintha

Gerstey-Gráf János kidolgozatlan-hagyása (igen! önmagáé is) hatna rám, belemászom megint valamibe. De: Gráf Jancsi (mindig elfelejtem – tudom-e egyáltalán? –, mi lett aztán a foglalkozása?) mostanság (ha éhen akarna halni például) nyugodtan lehetne konceptuális művész, installátor: amilyen osztálynévsorai vannak! Ő találta ki ezeket? Miért variálta volna ennyire a – halálával tényleg Végső Soron – már (számára) ártatlan, értelmetlen tárgyat? Tehát ha igazságos akarok lenni, egy hagyaték jó (tűrhető) kezelője, muszáj Gerstey osztálynévsorait idéznem. Itt most arról volt szó, hogy a Mélymajor alsó (általános, elemi) osztálynévsorát is megküldte egyszer, innen a sváb-hegyi iskolába, majd a „Mező” mellé (felső általános, gimnázium) többen „mentek” aztán, a „Dombról” is jöttek (a dombiak – ez külön kifejezés volt, jelölés, „az 5 dombi”), igyekszem legalább én rejtjeles lenni, úgyszólván erősen érthető, mely helyekről van szó...

Hagyjuk a fenébe, nem keresem meg a mondat elejét.

Szar, ha egy kilencéves srácot az anyja révén úgy kurvázhatnak, hogy nem tud védekezni.

Kellemetlen, ha valaki már ebben az életkorában 160 centi, és ezért valakit (egy Töttely Tamás nevűt) félig agyonver.

Gerstey János volt a 160 centiméteres illető. („Úgy képzeljen el, kedves TD, hogy egy százkilencvennégyes *szekrény* vagyok; azokban a korai időkben inkább langalétának neveztek, gyötrelmesen élveztem magasságom megannyi előnyét, hátrányát stb.”)

Buffenbach-Rybenko Szvetlár anyját Szvetlana Rybenkónak hívták, írja Gerstey-Gráf, „legjobb tudomásom szerint így volt”, teszi hozzá. Hm.

De – brrr! brr megint – tartsunk sort.

*

„Nem volt akkoriban még ennyire *élesen*, kedves TD, de kinek mondom ezt, hogy anyja neve stb.” – így Gerstey, idézetek innen végig tőle –, „mégis, előjött a dolog, bár másutt akarom kezdeni, mindegy. Tulajképp” – Gerstey rövidítése – „erre nem *visszatérek*, hanem ezt *elmondom* még. Ennek ellenére, ahogy a nálam több mint másfél fejjel alacsonyabb, elálló fülű... később, mikor rockzenész lett, rockzenészféle, és váratlanul felbukkant R. szigetén, ahol egy csoport idegenvezetője voltam, aztán – Rybko! Rybko! lelkes felkiáltásokra – beült helyettem, igen, koca klimpírozó aranyfiú helyett a zongorához, hosszú haja volt már, ez jót tett a fülnek... ennek ellenére, mondom, mikor egy kilenc éves srác” (Gerstey különbe írja a kilencévest) „megkapja, talán először kapja meg... mondom, az egész még nincs elmesélve, hogy... megkapja, hogy *anyja neve Ribi, Ribi a muterja, buff!*, hát nem tudom, kommentáljam-e. Nem vitás, ahogy – az osztálynévsorban látni fogja – Töttely Tamást *unfairül* támadtam *vissza* a klozeton, ahol megverekedtünk, Töttely volt a ribizés elindítója, ribizli stb., minden volt, *anyád ribizlit szedett, mi?*, és a többi, függetlenül attól, amennyi köze ehhez az egésznek Buffenbach Károly feleségéhez, Szvetlana Rybenkóhoz aztán volt vagy sem... de ne rohanjak előre, nem vitás: ahogy a jó 150 centis Töttely az első balhorgot bevitte, fura, behozta nekem, fura, egy idegenről beszélek, mikor magamról írom ezt, nem vitás, *unfair* volt, hogy – közben nála jó hét-nyolc kilóval nehezebb testtel egyszerűen rázuhantam; nem vágódott rögtön hanyatt, gondosan, már teljes fölénységben” (így Gerstey János) „a vécékagylóba nyomtam a fejét, tarkóval hátra, aztán megfordítottam a testet, így, holttest is lehetett volna, felrepedt a fejbőre, lehetett volna bármi, arccal lefelé, és *volt* olyan közönségem, hogy *Töttely – töltsd teli!*, maga Töttely volt az egyik legnagyobb viccmester, a »Hasburgony-Abszurdum«, »Habsburgum-Abszurdum«, meg más abszolút-tréfákkal, és ahogy a feje, talán már ájultan, a klozetban volt, elkezdtem a lába közt rug-

dosni, nem is az, hogy tökön, Töttelyt, hanem... nem tudom, egy *vágatban*, egy elágazásnál. Akkor lefogtak”. – Jaj. Folytatás: „Igaz, Töttely folyékony patkánymérget fecskendezett aztán Buffenbach-Rybenko almájába.” – Semmi kommentár. – „És engem”, folytatja Gerstey, „feljelentett, hogy az úttörőnyakkendőmben – elsők között kaptam meg a piros nyakkendőt – verem a farkam. Töttelyt végül kicsapták. Még egyszer találkoztunk vele. Feltehetően ő verte össze később a K. D. utca sarkán egyszer alkonyatkor az apámat. De apám és Buffenbach-Rybenko Szvetlár kapcsolatáról kell majd még szólnom előbb. A Töttely-szál elkötöttnek, semmibe veszőnek tekinthető – brr, milyen kifejezések”, írja Gerstey. (A továbbiakban tényleg nem fűzöm hozzá, hogy mindezt ő írja, lásd idézőjelek.)

*

Megkönnyebbülten húzom meg borom, mellyel úgy jöttem haza, hogy jó (nem kifejezés), hogy Totyi vár (egye meg a fene a stílust), és jó, hogy feljegyzéseim várnak, külön feljegyzések már ennek a megírásához itt, be is másolom, ami van, Totyit (terrorista) terrorral, leterrorizálva kellett szobájába zárnom: abszurdum-hasburgony, mind-egy, más nem is volna már elképzelhető (élet), mint hogy vár, bármi tolakodón, na jó, meg elsősorban ennie, innia kell, táplálkoznia, na, nem lóghatja el rajtam, égi-földi-szerelem jeligére, az egész napját.

Ide fogom másolni, amit az előszobában (vessen, ha befejezetlen maradt a mondat) felvéstem még. Mentem a B. útra, le a másik B. útra, nézegettem, míg a kocsmányításra vártam, milyen kellemes kis nagyvárosi világ alakult arrafelé, *Hubblud Sex Söröző*, *Pubi Pub*, informatika, Bank Kommerz (Scandinavian?), és virágot árulnak a sarkon. *Kis Mormota Utah* (!! vendéglő. Hajnal volt, ünnepnap, fél nyolc múlt, csend. Müller Gerda néven egy hölgy (?) sportboltot nyitott. Ehhez képest kellene (de nem kell! csak az eseményekről lesz szó) egy olyan világot elképzelni, amikor – ahogy nálunk mondták – egy Sztalinjóska nevű postarabló uralkodott a fél világon, a másik fél világ asszisztálása mellett, mert, így Gerstey apja, „Cz. úr”, azaz „Ch. úr” inkább, aki még „a legnormálisabb volt az aberráltak (hm) közt, nem jöhetett fel Görögország felől, hogy álljt parancsoljon a szovjeteknek”, na nem, az igazi cselekményes próza egyik áldása – túl azon, hogy ha cselekményes, ha nem, vár téged itthon, ha már nekiveselkedtél –, hogy nem kell korokat elképzelni, elég, ami összeremesedett. Igen, össze és rémesedett. Így van feleségemmel ez a hajdani szavunk: „Te bányakrémes”. Kivételesen nem Gerstey-idézet.

Persze annyi történelemmel *tartozom*, hogy Buffenbach Károly német hadiszökevény volt, ráadásul alezredesi rangban. Szvetlána Rybenkót, akinek a neve oly nagy szerepet játszik itt most, Ukrajnában ismerte meg, ha Gerstey jól írta – s ha én jól értettem –, fiuk született, ismét az előbbi feltételekkel mondom: Buffenbach-Rybenko Vilmos. A Szvetlár: fejlemény.

*

(Ez a „Vilmos” egy másik novellámból üldöz engem most már, csudába is. Eleinte azt hittem, Gerstey-Gráf csak hülyéskedik velem. Persze nem az most, hogy mivel meghalt... és az se, hogy mit segíthettem volna... De nem hülyéskedett, az biztos.)

Hát mondom, a történelmet nem ússzuk meg.

Ám Gerstey históriája másutt kezdődött. Végre megnyugszom. És kezdem, ahogy ő kezdte. Épp csak idemácsolom még a magam feljegyzéseit – ma reggelről, azaz hajnalról, mielőtt lementem borért... Tessék.

Talán nem tudom jól elmondani magamat, a dolgaimat. Ezt írtam fel. Talán ezért van a nem szereted a repülést etc. félreértések sora. Vigyázni, vagy kevesebbet magyarázni magad!

Most tényleg: míg Totyi előtt Szpéro volt (aztán még Alíz, de ebbe nem megyek bele), nagy emberen túli elkötelezettség valami Egyébnek, tizenvalahány évig nem utaztam. Fene egye meg Gerstejt, azért is használok idézőjeleket a magam szükségletére. Totyi ma az utolsó „cérnaszál”. Ami az élethez köt. De Totyi (nevét ő meg Mándy Iván könyvalakjáról kapta, lásd Totyi és Omasics, Hemingway „Vándorünnep”-e mellett ez volt az első könyv, amit feleségemnek, akkor még csak leendő feleségemnek kölcsönadtam: Mándy: *A locsolókocsi*, ez se tartozik *ide*), igen, Totyi nem „alkuszik”, ennyiben ő egy ál-Petőfi. (Lásd, írják a politoid-humoroid írók, Petőfi nem alkuszik. És történelem.) Irodalomtörténet nekem az elviselhetetlen bécsi vonatút (gépkocsi is az volt mindig, bármi kedves társaságban, sógoroméban): Otlík regényei – Győr, Gyórszentiván, Ács, mit tudom én. Jönnek-mennek Pest és az iskola közt.

Piáért lemenésem jó! Ezt írtam egy „Pia” feliratú papírra (Bécshez volt emlékeztető: pia, ajándék könyvek, narancs, szalámi...). Vár az írás, jó hazajönni. Gerstejt is ez várta esténként, jegyeztem fel. S nem is akkor, mikor már nekem írta ezeket a dolgokat.

Szvetlár a nevét Szvetlána (Szvetlana változat is van) Rybenko „után” kapta. De mindjárt elkezdem a történetet (Gerstejt szerint, nyomán etc.). Elég a nevekből.

„Totyi Mándy nyomán stb. kapta a nevét.” Kezd unalmas lenni.

Nem tudom, volt-e pl. Szvetlána Rybenkónak madara, kutyája. Anyja. Jártak-e a kútra? A patakra? Ez egy ukrán faluban történt? Melyik évben? Nem tudom a történelmet. A II. világháború idején. Gerstejt – miért is tenné? – nem ad meg ezzel kapcsolatos évszámot.

Ezen nem fogunk csodálkozni, ha a történet eddig nem is sejtett részleteiről értesülünk.

Totyi visszazáll a vállamra, de be kell őt zárnom megint a szobájába (hajdani dolgozószobámba; két létező szobánk van, feleségem kutyánkkal jelenleg vidéken, kutyánk öreg, rettegünk az életéért, de ez sem tart. *ide*), ennie kell a Totyinak. A jegyzetanyagot besüllyeszttem a „szemétdombba”.

Ja, igen, Gerstejt osztálynévsora. Nem a gimnáziumi. De pár név ismerős lesz Olvasómnak, aki a (most még a *Holmi*-közlés idején járunk) korábbi novellát megismerhette.

(Ezt most, hiába látszik körülményeskedésnek, vagy így írom, vagy hiteltelen az egész. Ma van ma. Az életemnek ez is egy napja, és az életem nemcsak novellaírásból áll, nemcsak ilyesmire van, azért hát. Nem?)

*

Látni nem akarom – kiirtom! befrom *ide* – újabb jegyzeteimet. Újabb gyötrelmek kímljenek. Az áldott dolgok is gyötrelmek. Gerstejt (se nem áldott, se nem nem), Totyi (áldott, persze, de amilyen jóságos ki madár, ugyanolyan szörnyeteg, és én csak az ő érdekeit védem; tájékozatlanoknak: háznál felnevelt veréb számára két-három hét után 99%-ig NINCS már kinti élet, ezt az egyet így, ilyen nagy betűkkel írtam). Milyen üdülés egy osztálynévsor akkor!

Alady Emőd... Az ismétlődő nevek az első általánosból „együtt mentek” Gerstejt Jancsival a felsőbe; de ez itt akkor az *alsó általános*beli osztálynévsor)... Averda Géza, Ádám Lajos, Bonczay G. Zsolt, Busó Gábor, Csataj Tibor, Csumó Vendel, Csurgóczy Zsolt, Gerstejt János, Hadera András – ó! Gondaj (Ond) Jancsival a felső általánosban, talán a gimnáziumban jött össze Gerstejt-Gráf János –, Laputa Imre, Magh Marcell, Müller Ede, Nagy-Krédy Imre, Sáfár Levente, Süveges László, Süző Mihály, Szeldy Mihály, Veszege Péter, Zaka Kornél, Zuromics Dusán, Zsugray Dezső, Zsündér Pál.

Ja, Töttely Tamás valamivel évkezdett után jött. És alig valamivel utána, ha itt még hiányzott volna valami (mert: Laputa, Veszege, Süző nekem elég lenne!), megjelent, valami Ottlik-féle „Apagyi-jelenet” részeseként, a később merőben értelmetlenül az „ifj.” előtéttel megtoldott nevű Buffenbach-Rybenko Szvetlár.

Egy ilyen név.

*

„Volt egy rajztanárunk, hamar megkedvelte Töttelyt, osztályfelvigyázónak *tötte* meg, vagy minek, és felhatalmazta: »Rúgd bokán, Töttely! Öreg, tödd meg nőki.« Nem volt rossz szöveg” (innen Gerstey az idézett szöveg!), „főleg a szégödi *nőki*. Ált. isk., mondhatnám ma, az 50-es magyar évek legelején, sőt, a 40-esek végén. Fura, hogy a negyvenesek vége az már az ötvenesek eleje nálunk. A Grúz Postarabló időfogalmai a történelemben, mondta volna apám”.

Gerstey apja, persze, abban az időben szuperkeresőnek mondható nagykutya volt. Különbösen alacsonyabb Gersteynél, a felesége vékonyka, sápadt nő, így látom a fotón, melyet Gerstey küldött egyszer. Miért küldte? Sose bánta meg a küldözést, a beszámolóit?

Gráf Ivánnét nem akarom felhívni.

Elég, ami elég.

*

És – vicc! – most, május elseje után, mely nap is „ünnap” volt, lett, maradt, kajlán hol koronás-címeres nemzeti zászlók a házakon, hol semmi, ott a borpince-kocsma kis környékén is, első napi postámmal vastag paksaméta érkezett! Küldője Gráfné, s mintha ismerne engem, külön levél. A levelet felbontottam. „Jancsitól tudom, idegesítő a Művész Úrnak” – már nem „Tédé”? – „a nagyobb terhelés idegenek által” [!], „ezért mondom el, a Jancsi további kézíratait szedtem össze. Olvastam a *Holmit*. KÖSZÖNÖM”. [Ezt ő írta így, naggyal, végig.]

*

Pár nap telt el más dolgokkal, aztán így folytattam: „Először dermedtek voltunk.” (Gerstey.)

„Egy ilyen név. Bezuhanni egy harmadikos – másodikos? nem hiszem, hogy negyedikes, harmadikos, az lesz – osztályba egy ilyen névvel.”

Gersteyt el-elkapta néha a stilizálás. Ezt biztos Gráfné is érzékelt. „Köszönet”-ét csak ennek tudhattam be (brr), örül, hogy nem viccelődöm. Manapság nem szokás komolyan feldolgozni efféle tárgyakat.

(Részemről a dolog – kell-e mondanom? azért csak megmondom – halálosan komoly, ahogyan mindig az is volt. Persze kínos lett volna, ha Gerstey bármikor is reagál erre, például: „Tédé, épp az, hogy Önnél mindig minden halálosan komoly...” Naaa.)

„Buffenbach-Rybenko: ez is elég lett volna. De hogy Szvetlár? Volt egy hajdani birodalmi-iskolás orosz tanárunk. Már mint hogy birodalmi-iskolás német tanár volt, Chrodák Ödön. Nagy lendülettel akarta túltenni magát – derék, jó szív – a birodalmi (német) múlton, ezért viccelt sokat. A sok viccelés okaira ezt nem húzhatom rá általános porköpenyként, de olykor gumikaftánnak azért csak-csak látom a dolgot, alatta az izzadást. Chrodák Ödön tanár úr a »Szvetlár« nevet azonnal »Szvetozár«-ra magyarosította, mondván, Szvetlár név nincs, Szvetozár van. Elálló fülű barátunkat az osztály kevésbé szellemes tanulói ezután tömör egyszerűséggel – miért? – Vécézár, Klozetzár stb. névvel illették, szólították. (Laputa, Süveges, Süző és Csumó különös előszeretettel.)”

*

„Buffenbach-Rybenko Szvetlár padszomszédja, kell-e mondanom, Töttely lett. Töttely hamar elkezdte Szvetlár tökének markolászását. De ha felelni hívták fel új osztálytársunkat, a Buff... szótag elhangzására máris kitört a *Buff-Puff-Bubuff!* Pufogások vérvatara volt ez. Más körülmények közt elképzeltetlen fingásutáncok hangzottak harsány *Tárúr! Tárnő!* (tanár úr, tanárnő) kiáltások kíséretében. Csumó Vendel egyszer azt is megengedte magának, hogy recsegve elfingotta magát Virágfay tanárnő óráján. (Tanárnő, tanár úr = tanítónő, tanító, persze, de ezek az emberek nekem mindig is igazi tanárok maradnak, emlékezetemben.)”

Jó lenne ideírni, ha nem tagadnám meg fogadalmam: *így Gerstey*. Mielőtt folytatom jegyzeteinek ismertetését, elintézem *csakugyan* a magam múlt heti, ehhez az írás-hoz állítólag szükséges (?) jegyzetmatériáját.

*

„Csumónak betöröltem egyet kint a klotyón, ahová már akkor is cigizni jártunk.” (g.) De, mondom, nézzük az én jegyzeteimet.

Még közbevetve, Gerstey: „Akkor ötlött fel bennem először, hogy már az ő fejét is meg kéne fürdetni a kehelyben. Kehelynek hívtuk a vécékagylót; vagy Švejknek. Műveltek voltunk. (Apám kedvence volt a *Švejk*.)”

*

Ez a feljegyzésem nagyon is Gerstey dolgaihoz kapcsolódik: kiemelés erejéig.

„Lehet, kötekedő-szövekedő természet voltam”, írja Gerstey-Gráf, „vagy hát szövekedő aligha, apámtól tudtam, semmiféle szövetkezés, szervezkedés nem tanácsos... nem csupán a háború előtti detektívek fűrészelték a vallatottak ujjait, így mondta apám. Állítólag élő szecs-kába ment a foglyok egy része a Duna-parton álló X. épületből. Mivel láttam Ku-Klux-Klan-filmet, ahol fekete embert (négert) szurokba hempergettek, aztán tollba, úgy kergették ki a városból, elhittem a szecs-kát. Szövekedés és szövetkegetés helyett talán, mondom, így lett hézagpótlóm a kötekedősdi. Már jóval később, gimnáziumban, ott volt, hogy egy tanárunk N. N. Á. versét idézte, arról, hogy ne a mondhatatlant mondjuk, inkább a nehezen mondhatót. De az is lehet, valami művelődési házból hallottam ezt, sokkal később, irodalmi körben, amilyenbe jártam. Erre én: József Attila is mondta ezt, hű, most nem ugrik be, az igazat mondd, ne csak a valódit, ez az. Ugyanaz kábé. Ez az egész irodalom. Kábé ugyanaz, mégse az. Ezt nem mertem vállalni én. – De csináltunk vicces pályázatot, az én kötekedésemre: jó, mondta tanárunk vagy előadónk, azt hiszem, ez inkább később volt már tényleg, írjunk frappáns versikét e témára. Az enyém így hangzott: A dolgokat mondd, / ne a mondokot dologd. – És fordítva: A dolgokat dologd, ne a mondokot mondd. – Mire egy lány: A mondokot dologd, / Ne a dolgokat mondd. – Este, szakkör után... hát igen, persze, micsoda önéletíró vagyok én is, bőven szakkörben volt ez már, hazakísértem, másnap feljött hozzám, akkor fél évig jártunk... de ennek a dolognak a végén jön be a képbe ismét egy közös barátunk. Nem árulom el, ki jött be nekem rendre.”

*

„Hát még a történések tényleg a jobbak”, írja Gerstey – feloldom magam fogadalmam alól, legyen ez a közbevető elem, s mindjárt látni fogjuk, mely jogon! –, „eleve a megváltó kifejezés lehetősége vész el, ha nem akarsz írni már!” Hm, ezen sokat töprengtem.

Gersteyst halál komolyan vettem. Ha *tudom*, hogy meghal, akkor se vehettem volna komolyabban.

Ha meghal, na ja, ha tudom, hogy meghal. 62 éves kora körül halt meg, miért ne halhatna meg valaki ilyen életkorban. Vicc inkább az, ha valaki ilyenkor akarná végre abbahagyni („az irodalmat”); mint én. Hát tényleg inkább gyöttröm magam tovább, „Gersteysel” is.

„Nem az, hogy jaj, nincs mit. Kösz, nincs miről.” Hm megint, egy Gersteyst-idézet. Kimásoltam, így lett újabb jegyzet. Gersteyst szövegei élnek (nálam).

Ez az enyém viszont: mégis, egy Nagycsarnok-látogatás. Ha sejted is, hogy vasárnap nem tartanak nyitva! De mert másnap május egy...? – Zárva, persze.

Gersteyst, jegyeztem fel, lassan írom. Eleve nehezen kezdtem bele. Irodalommal ma „semmit se lehet keresni”. Mindig tudtam egykor (ma is tudom?), minek írok. Mennyiért. De azt nem nagyon tudom ma már, kinek. 30 embert megsértek inkább, aki olvas engem, *hogy engem senki nem olvas*. Mert az a – mondjuk – 270, akire számítanék, tuti nem olvas (engem).

És még valamit, írtam fel: a világból semmit, semmit, semmit (modusa) (medúza?) írni Gersteyst elfogadnom nem lehet. Prioritások!

*

Gersteyst: „Egy zsenégém (erős bocsl!): Mivel itt tényleg nem lehet mondani semmit, vesszenek a tények! Semmitmondó maradok.”

*

„Apám egyszer kipofozott, mert mondtam valamit. Féltette az állását. Nekem az jutott eszembe: miért nem hálhat, ha gyereket nem csinálnak, apa a lányával? Miért nem verheti bele a fiú az apja fejét a klotyóba? Ha úgy érzi, megérdemli. Miért nem hányhatja pofán az anyját? Vagy: miért nem ülhet le mellé, fésülködőtükrehez – nálunk megvolt ez a jólét az 50-esekben: anyámnak volt tripla fésülködőtükre! –, nem kezdheti halvány eszközökkel, pláne a maiakat gondolja meg, kedves Tédé, kikészíteni az arcát, nagy csöndben, távol minden szexualitástól, sőt, 180 fokra attól, kikészíteni olyan hullasápadtnak, amilyen életet az ember anyja 43 kilósan él a 178 centis, 92 kilós vezérigazgató apa mellett! Egy-50-es évekbeli, 60-as évekbeli, 70-es évekbeli vezérigazgató apa mellett...”

*

Megyek inkább megnézni Totyit.

*

Az írói eszközök: megváltások azért, csakugyan. Milyen sokszor elfelejtjük. „Élvezkednénk az írói eszközökben?” Így Gersteyst. De furcsa az e hirtelen azonosság. Kafkát fordítva volt nekem utoljára ez. Felírtam: „A halálhoz nem vezető szenvedések a legértelmetlenebbek.” S erre két nap múlva: Kafkánál, ez.

*

Csak akkor tényleg menjek át megnézni Totyit!
(Ilyen közbeszúrásoktól lesz egy írás tényleg írás?)

*

Az „ifj.”-t csak azért írták Szvetlár neve elé, mert... De ez már azok után történt, hogy apja, Buffenbach Károly bent járt az osztályfőnöküknél.

„Eigwind Tibor neve manapság, szűk körben, fogalom. Az argentínai németiség kutatója lett, és... hadd mondjam finoman, kettős minőségben. De erről inkább ne. Eigwind Tibor a 60-as évek végén bezuhant egy argentínai állatkertben a krokodilok közé. Nem volt szép halál. Mint a 007-filmek némelyikében. Ahogy ott van ez.” Így Gerstey. Nekem ezek a témakörök meglehetősen ismeretlenek, kevés a történeti érzékem. De mindegy.

Eigwind Tibor volt az, aki nem tűrhette a fejleményeket. A helyzetet. A nem tudom mit.

Buff-Buff. Vagy megkérdezték Chrodák Ödönt: „Tárúr, répa németül, az *ribi*?” Később, írja Gerstey, németet tanult – magánjelleggel – a szegény barom Chrodáknál, kedves, félművelt fickó volt a birodalmi iskolai tanár, na, a maga módján, és Chrodák Ödön elmesélte neki, már ’56 után: be volt szarva a Rybenko-dolgon mindig, attól rettegett, előkotorják az ő „ukrajnai múltját”, így Gerstey. De nem írta fel, mi lett volna az. Gerstey Jancsi még most, a 90-es években is „vigyázott”. Hát ő tudta, nem?

Miért, én tudjam?

Rübe, mondta Chrodák Ödön, az a répa németül. „Büfi-Büfi-Répa-Muti”, jött a szavalókórus. „Répa-Répa-Szvetlána”. S ahogy a húzták-húzták-a-répat mesét tanultuk „oroszul”, meséli Gerstey, jött ez: nem húzták ki a Szvetlánából a répat, ezért lett a Ribí. A Szvetlár.

Ezt nem tűrhette végül Eigwind Tibor.

Az eset annyira szélsőséges, hogy – még ha nem lenne ellenében/ellenére is alapvető történelmietlenségi hajlamaimnak – megkérdeztem volna Gersteyst szívesen (az egyik válaszelemben), mit gondol erről az egészből, igen, magyar 50-es évek eleje, lásd elébb, egy alsó általános fiú osztály, és ez. Bezuhant egy srác, mi van? Ez a neve. Apja gyógyíthatatlan bánatban adta neki a koncentrációs táborban elpusztult anya „után” a Vilmos helyett a Szvetlár nevet. Lehetett volna a srác az osztály kedvence. Gerstey „maíg” (na, maíg nem, azért) emlékszik kedves, elálló fülére, mélybarna szemére – nem németes, nem ukrános –, igyekezetére és főleg arra a tulajdonságára, ahogy ezt a tömérdek... nem is kérdés, ezt a tömérdek olyasmit, hogy valakit végighúznak egy eldugult lefolyójú strandvéce vagy egy focimeccsütő-terep lefolyócsatornáján, közben rohadt paradicsomot tömnek a fülébe (Gersteyst idézem), a valagát rugdossák, taknyot vernek az arcára, lerántják és szagoltatják vele a cipőjét, szájába tömik zokniját... ennek a fele ténylegesen megtörtént!... ezt végső soron zokszó nélkül tűrte. Nem mesélte el otthon? Mi volt az otthona? Apja mivel foglalkozott? Egykor Wehrmacht-tiszt lett volna? Kérdezi ma Gerstey. Hogyan úszta meg, miért épp Budapesten élt?

Már ha ezek a kérdések senkinek eddig elő nem jöttek volna.

*

Röstellem, hogy ily látszólagos magabiztossággal „kezelem”... nem is Gerstey matériáját, de... magát a dolgot.

Magát a dolgot, te jó isten!

Viszont mit tegyek?

*

Szvetlána Rybenko iránti szerelme volt az ok? Hogy Karl Buffenbach, azaz – magyarországi német? – Buffenbach Károly katonaszökevény lett? De egy alezredes?

Gerstey beszámolója szerint nem volt fiatal ember.

Talán épp a szökevényisége miatt túrték meg Magyarországon? Kevesebb zúrárt rosszul jártak a legtöbben akkor!

Egy megjegyzés: 50-es évek, vagy Rákosi-rendszer (ha mondanék ilyet), Wehrmacht, koncentrációs táborok... lehet, valakinek, valakiknek ezek halványodó fogalmak, és nem is akarok vitába szállni... ezzel mintegy Gersteyt idézem. Mándy, mondom a magamét, Ottlik... nem olyasmi egyik dolog se, hogy az úgynevezett „lényeg” (lényeg??) értését akadályozná. Ezek relációfogalmak, legyen szabad így fogalmaznom. Nem vicc.

Eigwind Tibor elégelte meg. Eigwind Tibor felmenői közt, ezt Gerstey gonddal hozzászéli, erdélyi szászok, kunok, horvátok voltak. Csak Eigwind Tibor apja volt kénytelen kimutatni ezt, mint közigazgatási bírót a 30-as évek legvégén, kis magánszorgalommal.

„Eigwind Tibor klasszikus atlétaalkat volt”, írja Gerstey, „Ond Jancsi minden törékeny nyersesége, szögletessége nélkül. Egyesített magában pár tulajdonságot, ha mondhatom így: nőket illetően a becsület szabályainak legcsekélyebb áthágása nélkül hágott.” Ez aranyos, mi? Ezért repült a tanári korból is, végül. De csak végül. Mert mint Gerstey-Gráf elmondja, előtte még „lépett” Buffenbach-Rybenko ügyében.

Gerstey nem „szerette” az anyját. Mégis, olyan nőnek látta, aki Eigwind ágyában köt ki majd nem sokkal a „családlátogatás” után.

„Ő fog ráülni elsől, aztán *elsül*”, idézi önmaga korai *írásainak* egyikét Gerstey János.

(Az irodalom lehetetlenségéről: itt vagy csillag jöhet, nem igazán jó; vagy az, hogy „jó ég”, vagy ilyesmi, még rosszabb.)

*

„Így láttam anyám dolgát. Az *elsül* olyasmi volt, amiről csak hallottam akkor még. Chrodák Ödön – akit biztatásomra apám megpróbált megkérni, beszéljen Szvetlár apjával, az általunk addig sosem látott, rejtélyes illetővel – széles ívben utasított el minden Ukrajnával összefüggő dolgot. De Eigwind akkor már... Ja, Ödönünk volt az, aki az elsülésről is bőséges kiselőadásokat tartott az úgynevezett korrepetálások során, épp a répa meséjét illetően; kihúzni, kihúzni! Ez volt tanítása. Chrodák Ödön gyermektelen volt. Már ha Ukrajnában nem maradtak nyomai. Mellesleg a 60-as évek elején halt meg, mai fogalmaim szerint fiatalon, 54 éves korában. Rászakadt egy borozóban egy csillár.

*

„Anyám”, s Gerstey hozzászéli, „most elmosolyodtam, anyám és Eigwind Tibor közt semminő kapcsolat, semmi férfi-nő kapcsolat nem jött létre...” Nem merem azt mondani, a téma komolyságát tekintve: jellegzetes amatőr fordulatok. (Ki profi?) „...apám volt inkább az érdekes, méghozzá azzal, hogy beszart rögtön. Pedig az úgynevezett fordulat éve, a kommunista hatalomkikényszerítés *előtt* jártunk még, mégis, beszart. Mi ez a Wehrmacht-dolog? Ezt kérdezte a későbbi argentinai náciüldözött Eigwind Tibortól. (Aki, ha nem tiltaná az alapfelfogásom, ideírnám, mi nem volt; és ha az lett volna, ha ezért argentinázott volna! Akkor mi van?)”

Gerstey néha furán nekilódult. Ha illik így beszélni egy halotról. Megjegyzem: épp ezért nem kérdezem meg... stb.

„És te ezt a Rutnbrach-Rientót megvédted?” Ezt kérdezte, Gersteytől, Gerstey beszámolója szerint, apja. Hármásban voltak Eigwind Tiborral. Tisztázták a nevet. „Aha,

ukrán név. És honnan vitték el?” Ezt kérdezte Gerstey apja. Gerstey nem emlékszik a pontos részletekre. „Valahogy mindig megvolt velem ez: a profira hagyom a profi dolgot. Eigwind Tiborra – sejtettem?? –, ami rá tartozik, az írókra hagyom az irodalmat etc. Szvetlána Rybenkót és gyermekét talán épp Karl Buffenbach (ezentúl: Buffenbach Károly) dezertálása, katonaszökevényiségnek csak enyhe szóval minősíthető pályfordulása miatt hurcolták el. Vagy nem is biztos. Ha összefüggés lett volna ezzel, nyomban szuronyélre hányják anyját és kis fiát... megjegyzem, nem egészen értettem az életkort. Hogyan is lehetett ez?” Gersteynek éles szeme volt a részletekhez. „Jó, Szvetlár fiatalabb volt nálunk, vegyük úgy, a fene tudja, hogy írárták be épp a harmadik elemibe. Ja, akkor még nem általános volt, ha jól mondom. Elemi.”

Gerstey apja nem szerette, ha fia sztárszerepbe kerül. Eleve a máris jócskán másfél méter fölötti magassága – „az én fiam ez?” –, minden: idegesítette. Mi több, Gerstey az a fajta szuperokos srác lehetett, aki nem ígérkezik semmiféle tündöklés érdemével. Fád. Matt. Spród. Szép szál éti spárga, mondta róla, saját beismerése szerint (mindenfajta szexuális mellézköngé nélkül), egy osztálytársa.

Szexuális zöngék Gerstey „ellenében” azért sem lehettek, mert a szolid osztálybalhék részben az ő – mérsékletre intő – vezetésével zajlottak. Faszvizek az iskola fáspercéjében, jelképes avatások. Nem volt egy „szekrény” termet (akkor még nem volt az) Gerstey-Gráf, de vele aztán végképp nem csinálhatott senki azt, amit akart.

Eigwind Tiborral eszelték ki, kerüljön Szvetlár neve elé az „ifj.” – mégis valami. Nem ez a rémség.

Eigwind Tibor behívatta ifj. Buffenbach-Rybenko apját. Gerstey, persze, nem volt jelen a találkozáson, ám – saját bevallása szerint – az osztályfőnök családlátogatása után „egy életkornyi” lépett előre. Nem is tudta megmagyarázni, hogyan. Elkezdte kívánni anyját. És a többi. Csavargásra adta a „lábát”, mint ő maga mondta. Félt, hogy bajba sodródik még – hatalmas termete és személyiségbeli „meglódulása” (az ő szavai) okán.

Buffenbach Károly, ha nem mondtam volna még, inkább írnok-alezredes, hadtáptiszt, bíró lehetett (ezt senki sem kérdezte), kopasz, kerek szemüveges, zsíros képű kis figura. Maga a kétségbeesés. A fia miatt.

„Az iskolában a hazakíséretés (az iskolából) nagy műfaj volt, és Eigwind Tibor azt eszelte ki (Szvetlár apjával egyetértésben), ebédeljen nálunk a kis Buffenbach-Rybenko, s kísérjen haza így mintegy engem. Megjegyzem, minden csoda... bocsánat, TD, de... az élet ilyen egyszerű... a Töttely-verekezés után Rybko... előreszaladok e névvel... már nem volt olyan érdekes (a többieknek). Mai cinizmusommal azt is mondhatnám: feleslegesen szakadt a nyakunkba, illetve a nyakamba... jó, de később elsodródtunk... brr... iszonyú meglepetés volt, mikor aztán egyszerű... De tényleg lassítsunk.

Rybko... ja, Szvetlár nálunk ebédelt, anyámnak volt még egy harmadik fia is ekképpen... és azt mondhatom, unalomban teltek a napok. R... Szvetlár hazakísérése, úgy fél kettő után, alkalom volt számomra: alkalom a lógásra, csavargásra. Anyám ez idő alatt egy titkos-nyílt imádóját fogadta. Nem azt mondom, hogy... Mindazonáltal. Nem tudom, kedves Tédé, mit gondol ezekről a dolgokról. Félek, nem tartja túl érdekesnek az egészet. Én meg lelőném a poént... brr... ha előrejelzésekre bocsátkoznék. Jó ízléssel kimondhat maga olyat, hogy *lesz ez még cifrább is?!*”

Brr.

„Bár nem vagyok író, vannak alapfogalmaim, és jól érzékelem, hogy ifj. Buffenbach-Rybenko Szeptember figurája meg az események – a vele, velem kapcsolatosak – nem plasztikusak eléggé, nem *élnék* igazán. De ilyen sápadt ügy volt ez az egész... kis barátunk élénk szeme, nagy füle, fűrgesége, olajos bőre ellenére. Sápadt ügy, igen, igen.

Fura volt, hogy nem tud ukránul. Vagy lengyelül. Állítólag lengyelországi ukrán nő volt az anyja, Szeptember, akinek emlékére Buffenbach Károly ezt a nevet adta fiának.

Eigwind Tibor, aki engem akkor már teljességgel felnőttnek tekintett, elmondta: Szeptembert fejsérülés érte, apjának elbeszélése szerint így ment ki belőle a lengyel, az ukrán... németül eleve nem is tanult... és a magyar ragadt rá. Ahogy itt bujkáltak pár éven át. Ez eléggé hézagos história volt, de Eigwind Tibor hinni akarta, és igazán nem lett volna udvarias viselkedés, ha én jövök elő kételyekkel.

Mégis, valahogy szerettem volna megkérdezni – akárkitől –, ha Szeptember Rybenko (Buffenbach Károly törvényes felesége?) ott pusztult valahol, hogyan került onnan ide a kis Szeptember? Iratai, persze, ezt Eigwind Tibortól tudtam, nem voltak. Jó, rendben. Mégis. Hogy volt mindez?

Az volt a sötét érzésem, hogy Buffenbach Károly kettős kém.”

*

„És rettegni kezdtem. Eljöttek a Fordulat-Évek. Bőven rettegni kezdhettem. Apám magas állása semmi ilyenre nem adott volna okot. Épp ezért: harmadik kakaskukorék jel-igére: kezdtem felháborodottan rettegni. Először alakult ki bennem ez az érzés: ki nekem bárki? Mi közöm bárki más emberhez? Miért kockáztassam, apámmal együtt miért kockáztatjuk a biztonságunkat? Kin és min segítünk? Bevallom mindezt szépítés nélkül.”

*

„Aztán persze minden – de megdöbbenően – másképp alakult.”

*

„Egy mondat volt az irodalom nekünk: *Egy rohadt szar az egész.*” – „Nem sértés akart lenni, profiúnak másképp kellett venni ezt. De finomítva: egy rohadt szar *volt* az egész.”

S Gerstey tovább: „Ezek az árnyalatok toldások... hogy *volt*... ezek teszik, persze. Ehhez kell, ezekhez, egy élet.”

*

„És így rögtön: elnézést, is.”

*

„Vajon érthetően, célratorően fejeztem ki magam? Pártfogásomba vettem a kis mazsola – stb. setb. –” (Így írta Gerstey.) – „...setbfej, na, Buffenbachot, apám meglepő nagystílusúval fogta fel az egészet.

És innen jött a többi. Ki hitte!”

*

„– Hívd meg Buffót szilvásgombócversenyre! – Így apám. – A verseny úgy zajlott, hogy nekem megmondták, 19-nél ki kell dőlnöm, Buffó, na ja, Szeptember nyeri 20 felett. Apám – ez volt az első, hogy *örületet* kiáltottam, az első eset – ápolónőt fogadott fel... 1950-ben, mit mondjak! –, nehogy »baj legyen«. Szeptember, ó, szegényem, kijárt a klotyóra hányni. Az ápolónő dugta le neki az ujját. És alul bögyörözte közben, csak mint kis hülyémet...?! De akkor minek? Mit kellett neki ezt? Szeptember mesélte el másnap az iskolában.”

*

„Kapcsolatom Szvetlárral cseppet sem romlott. Még csak azt se mondhatom, hogy az ápolónő romlott lett volna, vagy hogy egy csepp is kijött. Jó vicc! – Apám pár nap múlva bejött az iskolába, nem Eigwindet kereste (aki nem vett fel kapcsolatot anyámmal, és ez nem anyámon múlt), hanem az igazgatóhelyettest, abban az időben ez volt a politikai »szál«, a *helyettes*. Most semmi »Iskola a...« – abban az időben nekem még nem létezett az árnyéka se, hát eleve –, Töttelyt nem rúgták ki, engem megkértek, finomabban. Így közeledtünk a negyedik általános bevégzéséhez.

Egy nap épp az ápolónő meztelen fényképeit tanulmányoztam (apámtól csórtam a »matériát«, na, nézzünk oda!), felcsattant, így, felpattant (mert felrántották) az ajtó, én nem is tudom, ki és mi tódult be. Rendőrség. Engem békén hagytak. Épp Eigwind-óra volt, vitték őt, vitték Szvetlárt.

A »helyettes« vette át a parancsnokságot, elrendelte, tanulmányozzuk a Duna–Tisza köze földrajzát. Kimentem a katedrához, hivatkoztam apámtól szerzett bizalmas értesüléseimre... rövid leszek, a »helyettes« elengedett. Az iskola szokatlanul kihalt folyosóin, lépcsőin mentem a tanári felé.

Odabentől fojtott zaj hallatszott. Aztán ajtókiavágódás megint, rendőrök egy megbilincselte férfival. Beugrottam a vécébe, rágyújtottam. Nem is mentem vissza a tanterembe. Majd lesz valami a cuccommal. Hazaviszi... Averda, talán, a Géza. De aztán Csurgóczy Zsolt telefonált – mentőorvos volt az apja, volt telefonjuk –, kérte, találkozunk a Szikra-pályánál. Érdekes, apám ott teniszezett. Titkos összefüggéstől rettegetem. De semmi ilyen nem volt.

Kiderült, hogy kiderült, Töttely patkánymérget fecskendezett Szvetlár almájába. Kiderült, Csumó Vendel köpte be, Töttely cimborája. Csumóék pincéjében pár hónap múlva tűz támadt. Töttely unokahúgát megerőszakolták a Lágymányos vidékén. Ezekben az időkben ilyesmik!

A dolgot elkenték. Töttely maradt. Apja határőr százados volt. Még szerencse, hogy egy évvel korábban fürdettem meg a vécében, mi több, semmi bajunk nem lett.

Bajunk? Apám később elmondta, hogy Töttely András határőr százados megkerestette. A dolog azonban ennyiben maradt.

Őrület, apám haverja volt a nagy G.! Kormánytag!

Mit akart Töttely?

Mit.

Közben, mondom, ifj. Buffenbach-Rybenkón:

1./ nem segített volna mindez;

2./ ifj. Buffenbach-Rybenkónak talán valami ki tudja minek a folytán mindez tökmindegy, elviselhető, természetes volt. Lehet, hogy ősei így éltek Ukrajnában. Most akkor meg? Nem?

Vagy nem tudom.

És akkor történt, ezek után. El kellett mondanom a fentebbieket. Az 1./–2./-t.

*

Környezetrajzóra volt. Vagy Eszmélés-és-gyakorlat? Szrádiv André volt a tanárunk, erre emlékszem. Lenin-könyveket fordított, később kiadói igazgató*helyettes* lett. »An Tré«, ez Nagy-Krédy Imre változata volt, de Zaka Kornél azt találta ki rá, hogy »Akaszszanak ki Szrádivni!». Szrádivot állítólag úgy akasztották le már egy alacsony »mezei« lámpáról. Ám ez a messze jövő.

Mégis, fura valahogy, hogy Szrádiv „Faszkalapovics” André óráján történt. (A Faszkalapovics külön magyarázatra nem szorul. Volt még két ilyen tanárunk, elláttuk dupla névvel. Fehér Gecinszkij Lambert; nem rossz együttes. Krád Szarovics Imre. Nem apróztuk el.)

Sokáig a Vaskalapács kocsmát Faszkalapácsnak hívtuk. Ott tartottuk kis osztályösszejöveleteinket, holott... na, erre ne térjünk ki. Egy-egy decit ittunk mindig.

Üvöltés hallatszott a jobb hátsó (hetedik) padból. Így lepleződött le minden.”

*

Gerstey elmondja: ha ifj. Buffenbach-Rybenko Szvetlár nem találja meg otthon az apja fegyverét (egy rozsdás W-t, Gerstey ma sem merete megnevezni), ha nem veszi magához, ha nem tökéli el, hogy bosszút áll Töttelyn – mert nem volt elég neki, hogy Gerstey megvédi őt, hogy Gerstey apja dédelgeti; később se lett, megjegyzem, nemi kapcsolata pl. Gerstey anyjával –, ha és ha és ha... ám az üvöltés annak szólt, hogy Szvetlár Töttely (padszomszédja! továbbra is!) hasának szorította a pisztolyt.

Nem lőtt.

„Szerencsére? Szerencsémre? Ezt nem mondhatom.” Így Gerstey János. Erre majd rátérünk.

„Persze, Szrádiv André a kényes jelenet (helyszín) tájékára sem mert óvakodni. Csengetett, jött az iskolaszolga, a »helyettes« kíséretében, elvitték Szvetlárt és Töttelyt, később Töttely apját kényszernyugdíjazták, Szvetlár azt állította, a fegyver tőle volt. *Elcsikarta* a kezéből.

De hát ez inkább olyasmit fedett, hogy Töttely századosból a határőrségnek elege lehetett már.

Mert egészen világosan kiderült, hogy a fegyvernek története, *más* története van.

Buffenbach Károly sosem bukott volna le, ha Szvetlár elegendőnek tartja – a kis mazsola termetével, olajbogyó arcával, elálló fülével –, amennyire én megvédtem”, így Gerstey.

A fegyverrel, mint kiderült, gyilkoltak, nem is olyan rég.

*

Egy K. utcai pincében toprongyos férfi holttestére bukkant pár hónappal azelőtt a rendőrség. Az illetőt – Fekán Sándort – nem ott ölték meg. Odacipelték. Az ügy rejtélyesnek látszott. Fekán Sándor csóró volt. Elmegyógyintézetből szabadult: háborús fejsérülés (agyrázkódás stb.) okozta nyavalyáját, de csodával határos módon rendbe jött.

Csodával ugyanilyen határos módon nyomozta ki, hogy a gyereket a földig rombolt házból (láncos repülőbomba) élve vitte el valaki.

Fekán Sándor kiderítette, hogy ez az illető – Buffenbach Károly volt.

*

„Mondhatom-e valójában, hogy *örület* volt számomra az egész. Mondhatom-e? Hogy ifj. Buffenbach-Rybenko Szvetlár egy bizonyos Fekán Sándor fia, anyja pedig föltehetően Propovics Gizella? Fekán Sándor péksegéd volt. Propovics Gizella – bocsánat – kurva. Ráomlott a ház, ott halt meg.

A szerelmét s gyermekét őrzöngve gyászoló Buffenbach Károly – valahogy – arra tévedt, meghallotta a gyereksírást, magához vette a kis Fekán Akárkit. Fekán Sándor nem mondhatta meg már a gyerek nevét.

Buffenbach Károly vallomása szerint csak *a kölyökként* emlegette – a későbbi – Szvetlárt, még későbbi ifj.-t, így követelte vissza tőle. A másfél szobás romlakásban Fekán Sándor hulláját egy dupla ajtós ruhásszekrényben lelték meg pár napra rá. Közben – most már értem, miért volt olyan zavart – Buffenbach Károly még nálunk is járt! Apám »teljesen«
összecsínálta magát, nem lesz-e ebből neki... Nem lett.

Buffenbach Károly nem teketóriázott. Mikor a péksegéd rárontott, lőtt.”

*

„Buffenbach Károly a börtönben felakasztotta magát.”

*

„Na, én az apám ellenségét öltem meg. Vagy nem is, a véri apámat”, mondta a hosszú hajú rockzenész, akit a szigeti lengyel turistakolónia csak »Rybkó«-ként becézett; a sztorin mindenki jót röhögött.

A véri apját neki! Ilyeneket mondtunk mi, magyarok. Ifj. Buffenbach-Rybenko Szvetlárt akkor már tíz éve nem láttam. Apám elvált anyámtól, elhagyott minket, Szvetlárrel (Szvetkól!) költözött külön. Őt nevelte. Apám nagykutya volt, anyám nem keresett ellenérveket. Így is a torta habjából éltünk. Tizenhat évesen egyezséget kötöttem anyámmal: egy nőhöz költöztem, onnét jártam iskolába, így érettségiztem le, utána ennek a nőnek egy barátnője – aki a barátnőm lett – fedezte tanulmányaimat; közzgazdásznak készültem, de... hagyjuk ezt.

Hogy »a nyelvet gyakoroljam«, idegenvezetőként az akkori NDK-ba kezdtem járni. Hiába, hogy a szerencsésebb sorsú – és nagyobb apai összeköttetésű – franciások megvetettek minket (a maguk Párizsával). Jó volt az egész. Néha beszálltam az amatőr hotelzenekarokba (Jugendherberg, diákszálloda, ilyesmi volt a műfaji megjelölés, effélekben laktunk), zongoráztam valamelyest.

Krinz városkában egyszerre – a lengyelek jóvoltából – feltűnt egy elálló fülű, olajos arcború, szabályos vonású, loboncos srác. Rokonszenvesnek éreztem. Ő is engem. Rokonszenvének jeléül kezével mindig »pisztolyt fogott«
az emberre. A gyilkossági történetet is így mesélte el. Mondom, a lengyelek magukénak tekintették – kiválóan beszélte a nyelvüket –, mindenben támogatták.

Volt egy nagyon különös – mindegy, német, brazil, lehetett volna eszkimó is, jó, az nem, luxemburgi stb. – lány, meghívott, vacsorázzunk egy matrózkocsmában. Rybko boldogan beült a helyemre a zongorához. Kettőnk közt a fő billentyűs különbség az volt, hogy én inkább Coltrane-, Monk- (ha nem tévedek az évszámokkal, de mindegy, a jelleg a fontos), Eric Dolphy-, Booker Ervin-, Little Booker-improvizációkat játszottam (na, egy francokat, csak impresszionisztikusan, meg nagyon képzetlenül és »roszszul«), Rybko meg rendre tudta a divatos slágereket.

Imádták.

Lendületes volt.

Bum-bum, mutatott rá néha keze pisztolyával valakire, ha.

Eszembe nem jutott volna, hogy.

A lánnyal mégis valami olyan furcsán telt az este. Előtte Rybko udvarolt neki hevesen – szabad így mondanom, ugye? 1959–60 körül járunk, kedves Tédé –, de a lány velem jött el. Nem értettem magamat. Bort rendeltem, a legolcsóbbat, mert már kifőztem tervem: el lesz lopva a pénztárcám. A lány fizetett. Utána végighevertünk a homokon – és ennyi. Kihallatszott »Rybko zenekara«. Különös fickó lehettem a lány szemében. Nem volt az se, hogy rosszban váltunk volna el.

Inkább nem értettem magamat. Nem értettem az egészet.

Rybko – akit csak a lengyelek hívtak így, különben Ferendy Béla volt a neve, üzletkötő vagy tanonc, egy külker cégnél, na ja – megkért hajnaltájt, hát persze, a jelek szerint lecsaptam a nőjét, sikerítsek neki szállást. Gyerekjáték volt. Kerítettem egy kulcsot az irodáról, Béla (Rybko) ott aludt aztán négy éjszakán át. Jobbnál jobb csajokkal.

*

„Mi valahonnan ismerjük egymást!” Nézem Gerstey jegyzeteit. Már mindent tudok. Persze. Ezt mondta neki „Béla”, azaz Rybko.

„Hogy nem esett le!” Így Gerstey. „Buffenbach-Rybenko.” Hát igen. De nekem lement volna a hatos?

Jól vitorlázott. Hamarosan jelkép lett az öbölben, a legjobb kis hajókat kapta kölcsön, az NDK-ban akkor merészségük miatt jószerén tiltott csíkos vitorlákkkal. Ilyen illetőkkel került kapcsolatba. Társaságában mindig volt nekem is egy hely. A szobáért hálás volt. Bizalmas jó barátjaként kezelte.

Bum-bum! Tréfálkozott néha ekképpen.”

*

„Te ölted meg?» Ezt kérdeztem tőle azonnal. Amikor ráeszméltem.

Én se vacakoltam sokat.

»Hogy mi?»

»Á, vicc volt csupán.«

Másnap eltűnt.

A Ferendy Béci.”

*

Gerstey furcsa rövidséggel számolt be ezekről a „kései” fejleményekről. Ahogy járni kezdett egy lánnyal, aki az L. téren dolgozott egy vasipari cég kereskedelmi kirendeltségén. És – szót követett – kiderült, egy bizonyos Bécivel járt előtte.

*

Hogy a 190-valahány centijével, főleg most, hogy szekrénné terebélyesedik, így Gerstey: ő egy röhejes figura. Sőt. De hogy: „Á, nem is gondolkodtam sokat a dolgon. Csak mert volt egy kísérteties – szinte hihetetlen, már-már borzalmas – história itt.

A Balatonon nyaraltam. Ilyesmi kapcsolattal, hadd mondjam így, mint a Béci. Csak én voltam a meghívott. Mint anno ő.

Haverom udvarolni kezdett egy lánynak. De a páros épp fordítva akart volna kialakulni. Én nem tudom, miért volt ez, hogy Béci fennforgásakor nekem »nem és nem«. Hülye voltam. Vagy nem?

„Összevissza ismerkedtem”, írja Gerstey. „Így például...” És elmondja.

„Röhej, de a lány, akit feleségül vettem, egy elvált nő volt már. (Azóta elváltunk.) És megismerkedtem egy lánnyal a vízben, Varjú, így neveztem el, mert egy cölöpnél (karó) történt az ismeretség. Iszonyú nemi szimbólum lehetett volna. Vagy vette volna a lapot, vagy rontottam volna rajta egy jót”, folytatja. „Jó, nevetséges kifejezések. Mindegy. Valamiért szabadon akartam eltölteni az estémet. Nem mentem el a randira. A karóhoz. Lásd: karón varjút. Ennek a nőnek egy gátfutó volt az elvált férje. És megismerkedtem a parton egy másik lánnyal, szintén elvált nő volt, és – esküdni mernék – egy gátfutó volt az elvált férje. Ez utóbbi, ez a nő tehát, nem vitás, nem volt a későbbi

feleségem. De az első, a Varjú: megesküdnék, az volt. Nem emlékezett rám? Megjártszotta magát? Tévedek?!

Órület, mi? Hogy kétszer ismerkedtem meg a feleségemmel”, írja Gerstey. „És együnkünk se tudott az előző találkozásról.”

Hozzáteszi, hogy ifj. Buffenbach-Rybenkóval végső soron ugyanez volt.

„Én lennék hajlamos efféle... mire is? Nem jó, hogy emlékezetkiesés. Azonosítani nem tudás?”

*

„Megismerkedtem egy lánnyal, aki a *karón varjú* tökéletes hasonmása volt, elvált nő, gátfutó nem volt a pakliban.

De ezt már meséltem.

Csak ide-oda bizonytalankodom.

Az eredeti *karón varjú* lett volna? Lehetetlen.

Született egy gyerekünk.

Feleségem azt javasolta, nevezzük Bélának. Bécinek.

Mondtam már, mi volt az egész? Ahogy a Béci nevű srác – Ferendy...? – ...de már összevissza zagyválom.

Elváltam a feleségemtől.”

*

„Talán itt tudtam olyan tömör lenni, ahogyan kell. Ifj. Rybenko (Ferendy Béla?) még egyszer feltűnt az életemben. Egy fuvarozási vállalat magas rangú beosztottja voltam már, mikor egy szép napon bizonyos Eigwind Tibort kellett a reptérre szállítanunk. Magam vállaltam a fuvart. A tanár úr rám ismert. Volt vele egy férfi. És most végképp ráismertem. Ferendy Béla valóban ifj. Buffenbach-Rybenko volt. Hazamentem, kérdeztem apámat, vannak-e argentínai kapcsolatai.

Ferendy Bélát – vagy ifj. Buffenbach-Rybenkót – azóta se láttam. Most nem az, hogy ezzel, kedves Tédé, bármit is mondani akarnék.” Mit is mondhatna. Gerstey János is halott.

*

Valami beugrott: János miért nem említi soha a bátyját?

*

Érdeklődtem, csak úgy mellesleg, Gerstey-Gráf János bátyja, Gráf Iván, valamint felesége, a „kapcsolat” Gráf Ivánné hol töltötte a disszidenséveket. Mivel azonban azt kellett, ugye, hallanom, hogy Tasmániában, aztán a Fidzsi-szigeteken (egy hanglemezcég kereskedői voltak), ejtettem a dolgot. *Fogok* jelentkezni Gráf Ivánnénál, ha úgy adódik, újabb kérdésekkel.

Mivel azonban Gráf Iván életében az ifj. Buffenbach iránti pótapai szeretet nem okozott törést, semmi értelmét nem találtam volna, hogy ebben a mostani ügyben bármiféle kérdést is feltegyek a – végső soron oly vadidegen, mégis „közeli” – házaspárnak.